

GONDOLATOK A FALUSI CSALÁDRÓL

Tarka szoknyák lobognak a széles lécsípőkön, szalmakontyokra kötött babos kendők hessegtetik a magra éhes madárhadat. Új szokás született volna ebben a Küküllő menti községben? Vagy csak én nem láttam még takaros asszonyságnak öltöztetett madárijesztőket? Igaz lehet egyik is, másik is: nem ez a fontos. Felötlik bennem a kérdés: vajon ezek a csőszmenyecskék nem egy újfajta matriarchátus szimbólumai?

A nagy változások nemcsak a falu társadalmának struktúráját változtatták meg (erről olvashattunk eleget), hanem a családon belül is felbomlott a régi rend. Amilyen mértékben a történelem elgereblyezte a vagyonon alapuló különbségeket, úgy szűnt meg a „gazda“ mindenhatósága is. Az agrártársadalom legkisebb egysége nem az egyén, hanem a család, amelyben — annak idején — a munka, az elosztás, elhelyezkedés, magatartás kérdéseiben legtöbbször fellebbezhetetlen ítéletek születtek. Ebben a zárt, termelésre berendezkedett kisközösségben a gazda nemcsak a mező, szántó vagy az állatok sorsa felett döntött, ő irányította a családtagok jelenét, jövőjét is. Ő tudta legjobban, hol, mikor kell vetni, kaszálni, mikor érett be az aratni való, tőle és mellette tanultak a fiak, s ha különváltak, jussként ő adta mindazt, ami egy parasztgazdaság megalapozásához elengedhetetlenül szükséges. A termelészövetkezet „megszabadtotta“ ezektől a gondoktól, vagy mondhatnók: könnyebbekkel cserélte fel. A legdemokratikusabb üzemvezetés mellett is az *egyszerű* tagra eső gond és felelősségrész aránytalanul kisebb, mint amennyit egyéni gazda korában családjáért viselnie kellett. Mert nem lesz kevesebb az osztalék, ha két-három napra éppen aratáskor betegszik meg. A munkát elvégzik mások, nem vesztet kárba egész évi fáradsága, a család nem marad kenyér nélkül. Az elveszett munkanapoknak megfelelően — legrosszabb esetben — néhány kiló terménnyel kap kevesebbet.

A családok többsége ma már nem akarja a hagyományos mezőgazdasági munkára nevelni gyermekét. Tudják, hogy a szakosodás a modern mezőgazdaságnak is feltétele. A falusi család a szövetkezetesítés előtt elsősorban termelészervezet volt, ez határozta meg egész tevékenységét. Napjainkban egyre éreztetőbben a fogyasztás közösségévé alakul át, s nem a pusztá megélhetésért, a még több földért, állatért küzd, hanem az életnívó állandó emeléséért, a tartós fogyasztási cikkek bőségéért. Kell az új ház, a városias berendezés, a rendes ruha, rádió, tévé. Megnőttek az igények? A lemaradást kell gyorsan behozni. Gyorsabban, mint ahogy azt a termelészövetkezeti jövedelem biztosíthatja. A szövetkezetnek munkaerőre volna szüksége, nagyobb beruházásokra, a tagság nagyobb osztalékot akar, s egyesek, ha érdekeik úgy kívánják, nagyobb pénzbeli jövedelemért a legnagyobb dologidőben is otthagyják a földet. Új házak épülnek, egész utcasorok, nem újság már a személygépkocsi sem, csak éppen nem a határon veri a port, a korai felkelőket dudaszó sürgeti a munkába. Félábrával bent, félábrával bent.

Amíg a férfi munkaerő egy részét kiszorítja a gép vagy elcsábítja a nagyobb jövedelem, és a felgyülemlett, apáról fiúra szálló tapasztalatot, szorgalmat lassan a szaktudás, az okos munkaszervezés váltja fel, elbokrosodnak az otthon maradt „gazdasszony“ teendői. Régebben is az övé volt a ház, az asztal, az ágy minden gondja, munkaidőben ott volt a mezőn, végezte azt, amire erejéből futotta. A kapa, a gereblye, a sarló igazán csak az asszony kezében állt jól, akár a foldozni való nadrág vagy a mosogatórongy. A családon belüli munkamegosztás határai még ma sem mosódtak el, és ha a kényszer nem diktál mást, nem kontárkodik egyik a másikéba. Nos, ami hagyományosan asszonymunka volt, azt ma is asszonyok, leányok végzik el. Ők irtják ki a gyomot a búzatablákból, kapálnak a gépek után, ültetik-szedik a krumplit, törik a kukoricát, tehenet fejnek. Tíz-tizenöt nő mellé elég egy férfi (nem is jut több), a nehezebb munkára, vagy vezetni, irányítani. A munkaigényes mellékgazdaságok fejlesztésével, bővítésével éppen a könnyűnek mondott (tehát asszonymunkának való) munkahelyek szaporodtak meg. A kertészet, a gyümölcsös sok gazdaságban a legfontosabb pénzforrások egyike, a befektetés is itt térül meg a leggyorsabban. Mindezek mellett több időt, munkát, ideget követel a család, a gyermekek nevelése, gondozása, a ház rendben tartása; változatosabbá, munkaigényesebbé vált a mindennapi ételek elkészítése is.

Az asszony őrzi a házat, tartja össze a családot, csak az ő ajkáról hallhatsz elfelejtettnek hitt népdalt, népmesét. Az asszony osztja be a pénzt, ő jár piacra, ő vásárol a családnak, mert ő tudja legjobban, kinek mire van szüksége. Ő az, aki nem hagyhatja el a falut anélkül, hogy ne bomlana meg a családi fészek. Az asszony csak a gyermekekkel, a rászoruló öregekkel mehet, költözhet. A férfi vonatra ülhet hétfőn és megjöhet szombaton este, az asszonymunka haza kell szaladnia a mezőről, hogy gyermekének ebédet főzzön. A falusi kenyérsütődék, óvodák, napközis megszervezése, a tojás-, tej-, zöldségátvevő központok közelsége a mezőgazdaságnak nagyon szükséges munkaerő felszabadítását jelenti.

A falusi lányok nehezebben hagyják el a szülőhelyet, s ha elmennek is, a visszatérés gondolatával kelnek útra. Egyedül nem mehet, nem engedí a család, az ismeretlentől is félnek, legalább annyira, mint a falu szájától. Csak kitaposott úton indulhat el, rokonhoz, családi ismerőshöz, barátokkal vagy barátnők után. De munkavállalási lehetőségei sem hátráltak. Persze, más a helyzet, ha női munkaerőre alapozó gyár, üzem van a faluhoz közel vagy könnyen elérhető távolságban.

Háztartási alkalmazottnak, „cselédnek“ szegődni ma már ott sem „divat“, ahol valamikor szinte kötelező szokás volt. De ha mégis elmennek néhányan, inkább a világgal való ismerkedés vágya, mint az anyagi kényszer készíteti őket. Akkor aztán minél messzebb, minél nagyobb városban keresnek maguknak helyet, ahol tarkább, zajosabb, érdekesebb az élet.

A lányok többsége otthon marad, sok esetben éppen ezt követeli tőle a család érdeke is. Vigyázni kell a kisebbekre, segíteni az anyának s nem utolsósorban jó, ha a családból valaki a termelőszövetkezetben is dolgozik, így legalább nem kerülhet veszélybe a nagyon értékes háztáji sem. A férfi vagy a férfiak a pénzt hozzák, az otthon maradt asszonyok,

lányok pedig megtermelik az évi kenyeret, húst, zöldséget. Így oszlik meg a fogyasztóvá vált falusi család.

A lányok osztoznak anyjuk sorsában, ha jövőjükre nézve nem tartják is egyedüli lehetséges életformának. Ez nem jelenti azt, hogy nem szívesen mennek városra férjhez, de ritkán vállalják a munkatelepről munkatelepre költözködést, a bizonytalanságot, a fixből való megélés szigorát. Otthon sok és állandó a munka, de van kire támaszkodni, ha utolér a baj. Túrelmetlenek, s ez nagyon sok esetben indokolt. A termelőszövetkezetben nem győzik a munkát, s ha már megvan az új ház, a városi berendezés, nem értik, hogy a férfiak miért mennek el. Unatkoznak? Fiatal éveiket féltik? Ha esténként összegyűlnek, tíz-tizenöt lány között alig akad egy-két legény, azok sem a javából valók. Ha a művelődési otthonban megszólal a zene, leány leányt kér táncra; a harmadik, negyedik faluba is elmennek bálózni, ha remény van arra, hogy ott akad hozzájuk való társ. Gond a férjhez menés, a párválasztás. Az anyák példájából tudják, hogy a kétlakiság, az ingázás nemcsak nagyobb terheket ró az asszonyra, de nagyon sokszor magányosságra ítéli őket. Ez pedig nemegyszer súlyos következményekkel járhat. Az esti vagy a hétfégi együttlétet megzavarja a házastársak idegessége, fáradtsága.

A rendszeres pénzjuttatás, a nyugdíjak felemelése, a részes művelés bevezetése a termelőszövetkezetekben az ingázó férfiak érveit tépázta meg. Különösen azokét, akiket a biztos havi pénzkereset, betegségi-öregségi nyugdíj csábított az iparba, de továbbra is falun akarnak lakni, élni. A legtöbb termelőszövetkezetnek szüksége volna ezekre az emberekre, de csak akkor nyerheti meg őket, ha a termelőszövetkezet átalakítása, a gazdaság fejlesztése a szakosodás révén biztosítja, hogy mindenki megtalálja a maga „számítását“. Cél az, hogy üzemi érdek és családi érdek, nagyüzemi munkaszervezés és családi munkaszervezet úgy forrjon össze, hogy a falu otthona legyen azoknak, akiket köt a föld, akik örömet lelnek a fűhúzó záporokban, s nagyot kacagva ángyómnak nevezik a szoknyás madárijesztőket.

„Zsuzsi baba“
(köszvényesi népviseletben)

